

UDÁLOST MĚSÍCE

BETLÉM JIZERSKÝCH HOR

Výstavu o rekonstrukci největšího pohyblivého betlému Jizerských hor, který býval ve Ferdinandově, si návštěvníci budou moci prohlédnout od 2. do 31. prosince ve vestibulu Krajského úřadu Libereckého kraje. Výstavu zahájí slavnostní vernisáž v pondělí 2. prosince v 16 hod.

S Ferdinandovským (Augstenovým) betlémem jsou spojována nejrůznější tajemství i podivuhodné zkazky. Se svými nejméně 16 metry čtverečními byl největším pohyblivým betlémem v Jizerských horách. Jeho existenci potvrzují čtyři černobílé fotografie, na nichž je zachycena určitá část díla, ale jsou poměrně nečitelné a pocházejí z různých období. Oficiální je až zpráva důchodkového tajemníka Tomáše Jankoviče z června 1946, která říká, že jde o dílo „s několika sty figurkami, zámečky, přehradami, stájemi, mlýny, vodopády atd., které jsou většinou pohyblivé...bývalý majitel na nich pracoval prý 25 roků...“ Znalec Jizerských hor Emil Novák se domníval, že tento betlém původně býval v hejnickém kostele, jiní přísahají, že v betlémské krajině byl skutečný vodopád a že betlém o vánocích stával na sále v místní hospodě. Na základě historického průzkumu dnes můžeme s určitostí říci, že hlavním tvůrcem betlému byl Gustav Augsten, který se narodil 25. března 1871 v Bílém Potoce a v roce 1911 se přistěhoval do domu č. 48 ve Ferdinandově. Jeho první manželka Anna byla Češka, zemřela v roce 1919. Její vnučka

dosud žije v Bílém Potoce. Augsten byl majitelem restaurace Lesní zátiší (dnes U Cimpla) a betlém stavěl v jejím prvním patře na půdě. Mezi válkami to již byla vyhlášená, o Vánocích hojně navštěvovaná atrakce. Kromě betléma na půdě dělal Augsten v sále restaurace výzdobu, kde údajně býval i vodopád. Stavbu betléma začal pravděpodobně po smrti své manželky a doplňoval ji až do své smrti v roce 1949. Do konce 80. let došlo několikrát ke změně vlastníků restaurace a tím i k zanedbání údržby betlému a ztrátě mnoha figur. Torzo unikátu nakonec zakoupil Milan Maršálek a uskladnil jej v depozitáři v Dolní Rašnici. Od té doby probíhá pokus o rekonstrukci a záchranu celého díla. Právě rekonstrukce umožňuje podrobně dokumentovat nejen figury, ale i stroje, a ukázat, že rozhodně nejde jen o práci jediného tvůrce, ale o dílo několika betlémmářů sahající až do 19. století. ←

Text: Květa Šírová

Foto: Pracovní pokus o rekonstrukci Jeslíček z Ferdinandovského betlému
Foto: archiv M. Maršálka

NA KRAJI

POCTY HEJTMANA

Osm osobností dostalo u příležitosti výročí Dne vzniku samostatného československého státu od hejtmána Libereckého kraje Martina Půty významné ocenění. Uděluje se mimořádným lidem, kteří se zasloužili o vynikající jméno Libereckého kraje doma i v zahraničí. Poctu hejtmána si ve středu 30. října v Oblastní galerii Liberec převzali Josef Haisler, Jaroslav Hlubuček, Jaroslav Rudiš, Graziano Sanvito, Jiří Suchomel

Ocenění Poctou hejtmána LK 2019: Jaroslav Rudiš, Jiří Suchomel, Markéta Pechová, hejtmán Martin Půta, Simona Kratochvílová (převzala Poctu za Michala Beneše – in memoriam), Jaroslav Hlubuček, Josef Haisler, Graziano Sanvito. Foto: Jaroslav Appeltauer.

a Markéta Pechová. In memoriam byl oceněn Ing. Michal Beneš. Cenu za něj převzala jeho partnerka Simona Kratochvílová. Osmá laureátka Jaroslava Brychtová obdržela hejtmánský dukát již ve středu 23. října doma při osobním setkání s Martinem Půtou. Letos nominovala veřejnost na udělení Pocty hejtmána celkem 30 kandidátů, finálních osm osobností vybrala odborná porota. Pocty hejtmána se udělují od roku 2006.

NOVÝ JÍZDNÍ ŘÁD PRO ROK 2020 PŘINESE ŘADU NOVINEK A NOVÉHO ŽELEZNIČNÍHO DOPRAVCE

Od neděle 15. prosince budou vlaky a autobusy jezdit podle nových jízdních řádů. Ty reagují na vyhodnocení provozu uplynulého roku v celé České republice. V Libereckém kraji budou zohledněny i změny dopravců na vybraných železničních linkách. Z hlediska jízdného se pro cestujícího, který využívá jízdenky IDOL, nic nezmění. Nový železniční dopravce ARRIVA vlaky s.r.o. bude plně integrován do krajského tarifu. Hlavní rozdíl oproti předchozímu dopravci bude pouze v jiném typu vozidla, které ocení zejména osoby s pohybovým a orientačním omezením. Nový dopravce bude zajišťovat provoz osobních vlaků z Liberce do Staré Paky, z Železného Brodu do Tanvaldu a na rychlíkách z Prahy do Tanvaldu a Kolína do Rumburku přes

Českou Lípou. V letní sezoně pak na spěšném vlaku z Liberce do Jičína.

STAVBOU LIBERECKÉHO KRAJE ROKU 2019 JE ŠKOLKA VE VRATISLAVICÍCH

Tradiční akcí, jež oceňuje originální architekturu, zajímavé stavby i jejich tvůrce, je soutěž Stavba roku Libereckého kraje, která od letoška nově nese název Soutěž Karla Hubáčka. Vítězem letošního ročníku se stala Mateřská škola Nová Ruda ve Vratislavicích nad Nisou, která zároveň zvítězila v kategorii Občanské a průmyslové stavby a také v Inovacích. Cenu hejtmána získala stavba Česká beseda v Českém Dubu. V kategorii Rodinné a bytové domy se nejlépe umístil Dům Za zdí v Liberci. Kategorii Veřejný prostor a komunikace ovládl Park Nové Vratislavice ve Vratislavicích nad Nisou. Nejlepším projektem v kategorii Junior je Malý velký dům autora Filipa Drapáka. Cenu veřejnosti si vysloužila Hasičská zbrojnice v Krásné Studánce a Cenu veřejnosti – studentská realizace vyhrál opět projekt Malý velký dům. Veškeré stavby a projekty jsou k nahlédnutí na www.stavbaroku.lk.

DO JIZERSKÝCH HOR ZA ZIMNÍMI SPORTY ČASTĚJI

Pro milovníky zimních sportů připravil Liberecký kraj novinky v autobusové dopravě do Jizerských hor. Aby se předešlo dopravním komplikacím, které na horských silnicích způsobují řidiči osobních automobilů, počítá nový jízdní řád s posílením autobusových linek č. 145 z Liberce do Bedřichova a č. 650 od vlaku z Hejnic na Smědavu. V případě vhodných sněhových podmínek budou autobusy do Bedřichova o víkendech jezdit v cca třicetiminutových a na Smědavu v hodinových intervalech (v návaznosti na vlaky od a do Liberce). Na obou linkách platí integrovaný tarif IDOL. Bedřichov navíc nově spadá do zóny Liberec. Oproti loňské sezoně je tak jízdné levnější.

HEŘMANICKÉ VÁNOČNÍ SKLÁŘSKÉ TRHY 2019

Sklářský ateliér Spider Glass (Heřmanice 7) pořádá o třech adventních sobotách (30. listopadu, 7. a 14. prosince) vždy od 10 do 17 hodin Heřmanické vánoční sklářské trhy. Trhy se konají již po sedmácté. Na programu bude prohlídka sklárny s možností nákupu exkluzivních výrobků, koncerty, předvádění ručního tvarování skla nad kahanem, ochutnávky piva a vína. Podrobný program je na www.spiderglass.cz/aktuality.htm. ←

KRAJŠTÍ ZASTUPITELÉ

K VĚCI

Co byste popřáli obyvatelům našeho kraje k Vánocům?

KVĚTA VINKLÁTOVÁ (SLK)

Všem přeji klid a radost z přítomnosti nejbližších. A také, aby vás v příštím roce potkávaly jen šťastné okamžiky.

MICHAL KŘÍŽ (ANO 2011)

Především abychom všichni oslavili Vánoce na sněhu a pak také v klidu a pohodě se svými blízkými.

ZPLK

Odpověď nebyla dodána do uzávěrky magazínu.

PŘEMYSL SOBOTKA (ODS)

Obyvatelům kraje přeji štěstí a zdraví. Není to klišé! Život se stává těžším, čím vážnější je případná choroba. S jejím příchodem si uvědomujeme, co je skutečně nejcennější. Štěstí nám pak pomáhá překonávat všechny útrapy. Jen tak se dokážeme radovat, ačkoliv prožíváme nelehké chvíle.

PAVEL SVOBODA (ČSSD)

Obyvatelům našeho kraje přeji o Vánocích hodně rodinné pohody, štěstí a lásky a aby nebyl nikdo sám. Do nového roku pak především zdraví, protože když je člověk zdravý, dokáže všechno. A současně, aby se obyvatelům v našem kraji dobře žilo.

RADOVAN VÍCH (SPD-SPO)

Občanům našeho kraje bych popřál k Vánocům hlavně hodně zdraví a osobní pohody. Jsou to nejkrásnější svátky v roce, kdy je čas na setkávání s rodinou a přáteli a sdílení společné radosti dětského očekávání příchodu Ježíška.

PAVLÍNA NOVÁKOVÁ HRABÁLKOVÁ (KSČM)

Láska, radost a mír. To jsou ty nejdůležitější ingredience báječných Vánoc. Ať vám žádná z nich nechybí. Krásné Vánoce! ←

Další názory zastupitelů si můžete přečíst na liberecky-kraj.kraj-lbc.cz/zastupitelstvo

1 | Milan Maršálek dokončuje figurku volka při rekonstrukci Ferdinandovského betlému. Foto: archiv M. Maršálka.

2 | Keňský betlém z Nairobi umístěný v dýni. Foto: archiv M. Maršálka.

OSOBNOST KRAJE

MILAN MARŠÁLEK

Původním povoláním lesník, vystudovaný ekonom, novinář. Vytvořil program Český svět, který se zaměřuje na národopis, a to zejména na Frýdlantsku. Nositel mezinárodních cen za záchranu památek Betlémář.

Říkáte o sobě, že jste betlémář.

Co to znamená?

Asi, že jsem členem Spolku českých betlémářů, který sídlí v Praze. Schází se zde přes 160 lidí, kteří mají rádi betlémy. Někteří je sbírají, jiní je studují, další jsou zaměstnanci muzeí, řezbáři, výtvarníci. Vydávají pětkrát za rok časopis Betlémář, který měl letos už 14. ročník. Já betlémy sbírám a opravuji. Někdy dodělávám figury, jindy krajinu, krabici pro vystavování.

Kolik máte betlémů?

Papírových asi 120 a zhruba stejně tolik trojrozměrných z nejrůznějších materiálů. Počínaje africkou tykví přes nejrůznější dřeva, keramiku, sklo, kovy, textil, šustí, pečivo až třeba po plast. Nejmenší se vejde do vlašského ořechu, jeden z těch větších je široký asi 2,5 metru a má sedm podlaží. Nejvíce je takových, které se vejdou na stůl.

Můžeme sbírku někde vidět?

Celou zatím ne. Ale jednotlivé betlémy jsem vystavoval třeba v kostele sv. Anny v Jablonci nad Nisou, jiné v Muzeu u Karlova mostu v Praze, v Dolní Řasnici, v Liberci nebo ve Větrově.

Který betlém je nejzajímavější?

Pochopitelně vždycky ten poslední! Je to jako, když se zeptáte mámy, které dítě má nejraději. Hezké jsou keramické práce z Peru a dalších míst Latinské Ameriky. Zajímavá je drobná práce z Izraele. Veřejnost tradičně zaujme komplet z portugalského Lisabonu. Hodně prací je z Německa a Rakouska. Nakonec ale člověk skončí u českých. Z cínu, včelího vosku, ze dřeva, z papíru.

Je možné, aby měl někdo všechny druhy betlémů?

Jestli se nemýlím, tak loni bylo v Čechách vydáno asi 96 papírových betlémů. Za jediný rok. Připočtete si k tomu dovozy. Není v lidských silách, a nemá to ani smysl, mít všechno. Musíte si vybírat. Jsou výrobky, které si ani vzhledem ani obsahem nezaslouží považovat je za betlém. Papírový betlém může být tištěný nebo malovaný. Tištěný může být plochý nebo tlačný. Vystřihovací nebo leporelo...

Taková práce asi vyžaduje přesnost, ale není to trochu nuda?

Betlémáři mají svůj humor už po staletí. Hieronym Bosch (1510) namaloval u jeslíček nahatého krále a pastýře na střeše. Sv. Josef Sandra Botticelliho spí. Luboš Škorpil z Jablonce má jankovitého osla a pozoruhodné černochoy v poušti. V každém betlému je nějaký vtíp.

Jsou české betlémy něčím specifické?

Pokud jde o lidové betlémy, tak ano, zejména

ty dřevěné. Zatímco v Německu a Rakousku jsou zhotovovány na kopírovacích frézách, tedy strojově přesné kopie, české jsou originály dovedných řezbářů. Proto je o ně v zahraničí opravdu velký zájem.

Jak dlouho trvá vyřezat jednu figurku?

Záleží na druhu. Figurku kralického typu udělá zručný řezbář za hodinu, z Třešti za den, větší a náročnější figura může trvat i týden, a to bez polychromie.

V čem myslíte, že může být betlém zajímavý pro současníka?

Když můj dědeček stavěl na Štědrý den betlém, opatrně ošetřoval figurky a k tomu nám vyprávěl. I nejmenším dětem je možné na svaté rodině vysvětlit současnou rodinu. Je to příležitost k setkání, prožitku. Teprve později začnete chápat i uměleckou stránku.

Vytvořil jste nějaký svůj betlém?

Jaký máte vztah ke dřevu?

Učil jsem se na lesnické škole v Hejnicích, maturoval jsem jako lesník. První figurku jsem vyřezal v deseti letech, když jsem ve Větrově pásal kozy. Pak jsem si udělal několik papírových, pohyblivých. Teď ale jen opravuji a doplňuji, když někde něco chybí. Nemám proto svůj rukopis, ale snažím se připodobnit původnímu celku. V Dolní Řasnici v kapličky Domov je každoročně několik papírových figurek a jsou to sousedé. Někteří už nežijí. ←

Autorka rozhovoru: Květa Šírová

1

- 1 | Český svět – část statku, který je zároveň skanzenem.
- 2 | Tradiční průvod při akci Vajíčkovník 2019 v Dolní Řasnici.
- 3 | Kovárna Ondřeje Stelziga, kde se kovář Josef Malý připravoval na zkoušky.
- 4 | Modlitba u kapličky Domov.
- 5 | Štěpánské zpívání 2008, ženy v kovárně u betléma z Českého ráje.
- 6 | Sv. Michael – svěcení kapličky u lesa v Bulovce.

Foto: archiv Milana Maršálka.

2

KRAJEM

SPOLEK ČESKÝ SVĚT: VYPĚSTUJ STROM, VYCHOVEJ DÍTĚ!

Daleko těžší než zasadit strom, postavit dům a zplodit syna je vypěstovat strom, zachovat dům a vychovat dítě, aby po nás něco hezkého zbylo. To je v nejstručnější podobě krédo kdysi občanského sdružení a dnes zapsaného spolku Český svět. Jeho název je zapsanou ochrannou známkou. Program vznikl před více než 40 lety.

Starosta spolku Český svět Milan Maršálek řekl, že jako studenta ho přivádělo k zoufalství, když viděl jak v tuzexu a přes Artii mizí z Čech unikátní památky kultury. Asi proto je začal sbírat. V roce 1980 zachránil před zbořením Kovárnu Ondřeje Stelziga v Dolní Řasnici. Statečného kováře, který vedl největší povstání nevolníků v Čechách v 17. století.

Od té doby se spolek zabývá záchranou kulturních památek a obnovuje tradice. Asi nejzajímavější akcí je Vajíčkovník. Slavnost, při které místní i přespolní vyhánějí zimu. Průvod vedený velkým kohoutem (Jaro-slav) a čápem, který letos uspořádali již po šestnácté, jde obcí a za mohutného bubnování vyhání zimu. Za Kapličkou Domov u statku Český svět pak příchozí na strom věší vajíčka, na kterých je namalované nebo napsané jejich přání pro příští rok. V kulturním programu se hraje i písnička, kterou pro tuto slavnost napsal básník Jiří Žáček. Jednotlivé prvky slavnosti byly na Frýdlantsku udržovány ještě ve 30. letech minulého století i před 1. světovou válkou. Samotné věšení

symbolických obětín na strom je v Čechách známo přes tisíc let.

Asi nejviditelnější stránkou činnosti spolku je výstavba skanzenu. Obnovené místní i převezené objekty dokumentují vývoj podstávkových domů, které jsou charakteristické nejen pro sever Čech, ale pro celou Horní Lužici. Ty převezené jsou z Poustky, Chrastavy, Dolní Olešnice i z Frýdlantu.

Samotný spolek Český svět má několik skupin. Významná a zcela samostatná je v Ralsku, kde provozuje Muzeum pyrotechnické asanace. Další se schází ve Větrově (Frýdlant), kde letos v září otevřela Památník české školy. Zde byla poprvé zveřejněna fotografie Václava Bělíka, který se zasloužil o vznik české školy ve Frýdlantu.

Jedním z novějších hezkých zvyků v Dolní Řasnici je setkání u Kapličky Domov odpoledne 1. ledna pod názvem: Co nám zbylo od loňska. Příchozí přinesou, co jim zbylo, a popovídají si, jaký rok právě uplynul. Když v roce 2004 kapličku opět postavili a vysvětili, přijela i skupina rodáků ze SRN. Jedna hodně stará dáma při té příležitosti prohlásila, že kaplička je sice nová, ale stále taková, jak si ji pamatuje, až na prosklené dveře.

Veškeré informace o spolku jsou uvedeny na www.ceskysvet.info ←

Text: Květa Šírová

3

4

5

6

KRAJ. Příloha Libereckého kraje. Vychází 11× ročně.

Vydává Liberecký kraj, U Jezu 642/2a, 461 80 Liberec 2. IČO: 70891508. Ev. č.: MK ČR E 21924. Redakční radu tvoří nominovaní zástupci zastupitelských klubů Zastupitelstva LK a Krajského úřadu LK, předsedkyní je Květa Šírová. Redakce: media@kraj-lbc.cz, tel: +420 485 226 111.

Číslo 12/2019 vyšlo 2. prosince 2019, uzávěrka byla 15. listopadu 2019.

magazin.kraj-lbc.cz www.facebook.com/krajlk